

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Τι επιβεβαιώνει συνήθως το ερώτημα για το ποιο είναι το νόημα της ζωής;
Σε τι διαφέρει η ζωή του ανθρώπου από εκείνη των ζώων;
2. Πώς τεκμηριώνεται βιολογικά η ζωή και ο θάνατος;
3. Ποια είναι η αιτία προέλευσης της ζωής κατά την Εκκλησία και ποιες ηθικές συνέπειες προκύπτουν από αυτήν την αιτία;
4. Πώς προσδιορίζεται η ζωή αν λάβουμε υπόψη τις φράσεις της Καινής Διαθήκης «*εγώ είμαι η ζωή*», ο Χριστός είναι «*αρχηγός της ζωής*» και «*η ζωή σας*»;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Γιατί ο Χριστός θεωρείται “*ο άρτος του Θεού που κατέβηκε από τον ουρανό*” (Ιωάν. 6,33);
2. Τι κρύβει η απαίτηση του ανθρώπου για μια απάντηση στο ερώτημα «*τι είναι η ζωή*»;
3. Πώς προσδιορίζεται βιολογικά η ζωή;
4. Τι είναι η ζωή κατά τη διδασκαλία της Εκκλησίας;
5. Τι παραπάνω από τη βιολογική έννοια περιέχει ο όρος «*ζωή*» για την Εκκλησία;
6. Ποιες διαστάσεις παίρνει η ζωή στο πρόσωπο του Χριστού;
7. Ποιες διαστάσεις παίρνει η ζωή στην Καινή Διαθήκη;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Είναι πολύ δύσκολο να απαντηθεί το ερώτημα τι είναι η ζωή. Συνήθως οι απαντήσεις προσδιορίζουν μέρος αυτού του θέματος.
  - α. Πώς προσδιορίζεται από τη βιολογική και ιατρική άποψη;
  - β. Ποια είναι τα όρια έξω από τα οποία δεν υπάρχει η ζωή;
2. Με αφορμές από την καθημερινή ζωή ο άνθρωπος συχνά θέτει ερωτήματα που έχουν σχέση με την ύπαρξή του.
  - α. Ποιες αφορμές προκαλούν συνήθως ερωτήματα γύρω από το νόημα της ζωής;
  - β. Γιατί δεν υπάρχει σταθερή και ενιαία απάντηση στο τι είναι ζωή;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στη ζωή του ανθρώπου και του ζώου είναι ότι:
  - α. ο άνθρωπος θέλει να προσδιορίσει την ύπαρξή του με το ερώτημα «γιατί ζω».
  - β. ο άνθρωπος έχει σχέση με το περιβάλλον του, ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο με τα ζώα.
  - γ. τα ζώα σχετίζονται πιο πολύ με άλλα ζώα του ίδιου είδους και πολύ λίγο με τον άνθρωπο.
2. Ζωή σημαίνει ενέργεια και σχέση. Επομένως ο Θεός είναι το πρότυπο της ζωής γιατί:
  - α. δημιούργησε τη ζωή από το μηδέν, αλλά δεν ενδιαφέρεται πλέον γι' αυτήν
  - β. δημιούργησε τη ζωή, αλλά και επιδιώκει τη σχέση με εκείνα τα όντα που μπορούν να συνάψουν σχέση μαζί του.
  - γ. δείχνει με τον τρόπο αυτόν ότι όλα τα έμβια όντα πρέπει να επιδιώκουν ηθικές σχέσεις με το περιβάλλον τους.

β) Ερωτήσεις διάταξης

Κατά την εξέλιξη της ζωής του ανθρώπου αναπτύσσονται βαθμιαία οι σχέσεις του με το περιβάλλον. Βρείτε τη σωστή σειρά.

Λανθασμένη σειρά	Σωστή σειρά
α) επιδίωξη σχέσεων αγάπης	α) .....
β) συνειδητή ζωή	β) .....
γ) ώριμη σχέση με το Θεό	γ) .....
δ) επιδίωξη σχέσης με το περιβάλλον	δ) .....
ε) εμβρυακή ζωή	ε) .....

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
σχέση και ενέργεια	αληθινή ζωή
αγάπη	ζωή
εμβρυακή ζωή	ασυνείδητη ζωή
αγαπώ	πηγή της ζωής
«Ο ΩΝ»	υπάρχω
	αγώνας επιβίωσης
	ζωή με ανέσεις

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

επιβίωση, αγαθών, πραγματική, γλυκιά, αγάπη, στεφάνι, ανώτερη

Η αγάπη σημαίνει ..... ζωή, όχι απλά ....., και ο Θεός είναι η πηγή των δυο αυτών ....., της ζωής και της αγάπης. .... . Ας ακούσουμε δυο σχετικές μαρτυρίες. Η μια προέρχεται από τα ασκητικά ενός περίφημου βυζαντινού θεολόγου, του Ισαάκ του Σύρου: «*Η αγάπη είναι πιο ..... κι απ' τη ζωή*». Κι η άλλη ανήκει στον Ντοστογιέφσκι: «*Η αγάπη είναι ..... απ' τη ζωή, η ..... είναι το ..... της ζωής και πώς είναι δυνατό να μην το προσκυνήσει η ζωή*»;

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Το ερώτημα ‘γιατί ζω’ που θέτει ο άνθρωπος δηλώνει τη διαφορά του από τα άλλα ζώα.	Σ	Λ
2. Η Εκκλησία θεωρεί ως ζωή το γεγονός της σχέσης και της ενέργειας των όντων μέσα στη φύση.	Σ	Λ
3. Για την ιατρική θάνατος είναι η ανυπαρξία σκέψης στον άνθρωπο.	Σ	Λ
4. “Εγώ είμαι η ζωή” είναι φράση που είπε ο Θεός κατά την Δημιουργία του κόσμου.	Σ	Λ
5. Η αγάπη ενός σκύλου προς τον άνθρωπο είναι δηλωτική αληθινής ζωής, όπως την ερμηνεύει η Εκκλησία.	Σ	Λ
6. Ο Χριστός σταυρώθηκε από αγάπη προς τον κόσμο για να του χαρίσει την αιώνια ζωή.	Σ	Λ
7. Η ζωή αποκτά νόημα όταν ο άνθρωπος υποτάσσεται στην Εκκλησία.	Σ	Λ
8. Κατά Χριστόν ζωή σημαίνει σχέση αγάπης με τον συνάνθρωπο.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

- Σχέση και ενέργεια είναι στοιχεία που δηλώνουν το δεσμό του ανθρώπου με τη ζωή, όπως την αντιλαμβάνεται ο Χριστιανισμός.
- Η αληθινή ζωή είναι αυτή που εκδηλώνεται με σχέση προς το Θεό και αγάπη προς τους άλλους.
- Η αγάπη για τη ζωή είναι αγάπη προς την κοσμική ζωή.

.....
.....
.....

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

Να δοθούν για επεξεργασία στην τάξη τα παρακάτω κείμενα με σκοπό να επισημανθούν τα στοιχεία που ορίζουν τη ζωή, αλλά και εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν το σεβασμό στον άνθρωπο και τη ζωή.

α) *«Τι είναι λοιπόν ένα ανθρώπινο πρόσωπο; Είναι το σύνολο των ανθρώπινων σκέψεων, βουλήσεων, συναισθημάτων, πράξεων, φαντασιών, ονείρων και σχέσεων ενός υποκειμένου, που βιώνονται πάντοτε σε αδιάσπαστη όσμωση και αλληλεπίδραση με το ανθρώπινο φυσικό, οικογενειακό, φιλικό, κοινωνικό, οικονομικό, ιδεολογικό και θεσμικό περιβάλλον.*

Η ικανότητα ετεροαναφορικότητας και συσχετισμού αποτελεί συστατική κατηγορία του ανθρώπινου προσώπου, πολύ περισσότερο είναι αυτό καθεαυτό το ανθρώπινο πρόσωπο.

Εάν τέτοιο είναι το ανθρώπινο πρόσωπο, τότε ο άνθρωπος δεν υπάρχει μεμονωμένα και ατομοκεντρικά, ως αυτονομημένο σώμα ή ως ανεξάρτητη, αποσαρκωμένη ψυχή. Με αυτήν την έννοια οι εφκ (εμμενούς φυτικής κατάστασης) ασθενείς στερούνται τα συστατικά χαρακτηριστικά της προσωπικής ζωής, βιώνουν δηλ. κατά ένα μη συνειδητό τρόπο μια λανθάνουσα ή εν αναστολή τελούσα προσωπική ύπαρξη».

Και παρακάτω: *«...τίθεται το κρίσιμο ερώτημα, τι θεωρούμε σήμερα θάνατο; Την πλήρη νέκρωση του εγκεφαλικού στελέχους μόνο ή το θρυμματισμό της συνδρομής εκείνης των χαρακτηριστικών που συναποτελούν την προσωπική ύπαρξη του καθενός μας; Για να το διατυπώσουμε λίγο προκλητικά, είναι ο ασθενής το σώμα του, ταυτίζεται ο άνθρωπος με το σκήνωμά του ή η προσωπική ιστορία, βιογραφία και κοινωνική συσχέτιση του καθενός μας διέπει, συγκροτεί και εγγράφει το σώμα μας;» (Πέτρου Γιατζάκη, “Η ζωή ως επιβίωση και ο θάνατος ως τραγωδία”, περ. Σύναξη, τευχ. 68, σελ. 40-41).*

(Ο καθηγητής μπορεί να επιλέξει και άλλα αποσπάσματα από το ίδιο άρθρο για εργασίες στο σπίτι).

β) *«Γνώρισα μια μάνα, μια γυναίκα απλή, πρόσφυγα μέσα στη δύνη αυτού του κόσμου, που δεν της έφθανε η αγωνία της επιβίωσης, αλλά έχει και ένα παιδί με σύνδρομο Down. Πολλές φορές αναρωτήθηκα τι μπορεί να σημαίνει αγάπη και σχέση ανάμεσα σε δυο ανθρώπους, που καλά καλά δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με λόγια, έστω μ’ αυτά τα ξερά και*

ανούσια λόγια που χρησιμοποιεί ο καθένας μας καθημερινά για να εκφράσει τις ανάγκες του, τη χαρά, τη λύπη, τους φόβους του. Βλέποντας όμως την έκφραση που παίρνει το πρόσωπο του παιδιού αυτού, όταν του μιλά η μάνα του, καταλαβαίνω ότι μια βαθιά επικοινωνία υπάρχει ανάμεσά τους. Για μένα το παιδί αυτό είναι ένα πρόβλημα, ένα γενετικό λάθος της φύσης... για τη μάνα του είναι ένας ολόκληρος κόσμος που τον περιδιαβαίνει καθημερινά, τον αγκαλιάζει, τον φιλά, τον χαιρείται. Είναι ένας μικρός και εύθραυστος κόσμος που βγήκε από μέσα της και δε θα πάψει ποτέ να υπάρχει γι' αυτήν. Θα ζει για πάντα, ως την αιωνιότητα».

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Απόσπασμα από τον Όρκο του Ιπποκράτη (μετάφρ. Στέφ. Καραχάλια):

«Ορκίζομαι στον Απόλλωνα τον γιατρευτή και στον Ασκληπιό και στην Υγεία και στην Πανάκεια και σ' όλους τους θεούς και σ' όλες τις θεές, και μάρτυρες τους βάζω, πως θα εκτελέσω τον όρκο μου αυτό κι' αυτό μου το συμβόλαιο όσο οι δυνάμεις και η κρίση μου το επιτρέπουν.

[...] Συνταγές θα δίνω ιατρικές που θα είναι, όσο από τη δύναμη και τη δική μου κρίση εξαρτάται, μόνο για το καλό του αρρώστου, και θα φυλάγομαι μη δώσω συνταγή για το κακό ή για να τον βλάψω. Και να μου το ζητήσουν, φάρμακο θανατηφόρο σε κανέναν δε θα δώσω, κι' ούτε θα βγει από μένα μια τέτοια συμβουλή. Ούτε θα δώσω σε γυναίκα φάρμακο να καταστρέψει το βλαστό της. Αγνή και καθαρή θα φυλάζω τη ζωή και την τέχνη μου. Δε θα εγχειρήσω ούτε άνθρωπο που υποφέρει από πέτρα. Έργα τέτοια θα τα αφήνω σε ανθρώπους που είναι σ' αυτά εξασκημένοι. Σε όποιο σίτι θα μπαίνω, για το καλό θα μπαίνω των ανθρώπων. Θα μένω μακριά από κάθε αδικία θεληματική και από κάθε βλάβη. [...] Όσο τον όρκο μου αυτό θα τον κρατώ και δε θα τον καταπατώ, πάντοτε να χαιρόμαι τη ζωή και την τέχνη μου, έχοντας πάντα καλό όνομα ανάμεσα στους ανθρώπους. Αν όμως παραβώ τον όρκο μου και τον πατήσω, να μου συμβούν ακριβώς τα αντίθετα».

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 14

Βιοϊατρική και ηθική

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Πώς και σε ποιες περιπτώσεις η βιοτεχνολογία γίνεται ανεπιθύμητη και απαράδεκτη;
2. Ποιες είναι οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται κατά την εφαρμογή της βιοτεχνολογίας στη ζωή του ατόμου σε συνάρτηση και με τους όρους που θέτει η χριστιανική ηθική; Αναφέρετε παραδείγματα.
3. Γιατί η εξέλιξη και οι εφαρμογές των «βιοεπιστημών» καθιστούν επιτακτική την ανάγκη ύπαρξης της βιοηθικής;
4. Τι είναι η βιοηθική; Γιατί η ύπαρξή της καθίσταται απαραίτητη και μάλιστα τόσο περισσότερο, όσο εξελίσσονται οι «βιοεπιστήμες»;
5. Ποια είναι τα πιο γνωστά σήμερα επιτεύγματα της βιοϊατρικής και με ποιους τρόπους θα μπορούσε η βιοηθική να παρέμβει;
6. Τι λέγεται βιοηθική και ποιο μέρος της βιοϊατρικής καλείται σήμερα να προσδιορίσει σε συνάρτηση με την χριστιανική ηθική; Δεν αρκούν οι νομοθετικές ρυθμίσεις;
7. Με ποια κριτήρια αντιμετωπίζει η χριστιανική ηθική τις επιστημονικές εξελίξεις γενικά και ιδιαίτερα αυτές των ημερών μας; Ποιος είναι ο τελικός σκοπός της βιοηθικής;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιος είναι ο σκοπός των παρεμβάσεων της βιοηθικής στη βιοεπιστημονική εξέλιξη;
2. Ποιους όρους θέτει ή χριστιανική ηθική που θα πρέπει να πληρούνται για βιολογικές παρεμβάσεις στον άνθρωπο;
3. Μπορεί ο καθορισμός του φύλου να προεξοφλήσει πόσο ευτυχισμένο θα είναι ένα παιδί, ως αγόρι ή ως κορίτσι; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

5. Η αφαίρεση και μεταμόσχευση οργάνων είναι σωτήρια για την επιβίωση. Με ποια θετικά κριτήρια αντιμετωπίζει την εξέλιξη αυτή η χριστιανική ηθική;
6. Η εξέλιξη των βιοεπιστημών κρύβει συγχρόνως το καλό και το κακό. Με ποια κριτήρια τα αντιμετωπίζει η χριστιανική ηθική;
7. Ποια γενική αρχή θα πρέπει να επικρατεί σε όλες τις περιπτώσεις εφαρμογής των επιστημονικών επιτευγμάτων;
8. Σε τι διαφέρει η φυσική σύλληψη ενός παιδιού από εκείνη, στη οποία οι μελλοντικοί γονείς καθορίζουν το φύλο του παιδιού τους;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η βιοηθική φαίνεται ότι παίζει ρόλο ελεγκτή στα επιτεύγματα των βιοεπιστημών.
  - α. Πρόκειται τελικά για έλεγχο ή είναι απαραίτητη η συμβολή της;
  - β. Τι καλείται να προσδιορίσει με την παρέμβασή της;
2. Η εφαρμογή της βιοτεχνολογίας δεν θα πρέπει να επιτρέπεται, όταν αυτή εξυπηρετεί ατομικές επιδιώξεις και οφέλη.
  - α. Με ποιους όρους διαφυλάσσεται η σωστή εφαρμογή της;
  - β. Γιατί κατά τη χριστιανική ηθική προτιμάται η υιοθεσία από την τεχνητή γονιμοποίηση;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Οι ιατρικές εφαρμογές της βιολογίας δεν προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, όταν:
  - α. διαφυλάσσονται η ελευθερία, η συνειδητή και εκούσια επιλογή του ανθρώπου
  - β. προάγεται η επιστημονική έρευνα
  - γ. λαμβάνονται υπόψη μόνο τα αμιγή επιστημονικά δεδομένα
2. Η βιοηθική καλείται να θέσει τα όρια ανάμεσα στις θετικές και αρνητικές συνέπειες της επιστήμης στη ζωή του ανθρώπου. Ως κριτήριο θέτει:

- α. την αποδοχή των επιστημονικών εξελίξεων από την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα
- β. τα επιτεύγματα αυτά να υπηρετούν την αλήθεια, να γίνονται από αγάπη προς τον άνθρωπο και με θέληση ελεύθερη από ατομικά οφέλη
- γ. την υλική ευτυχία του ατόμου

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

Α	Β
καταχρήσεις βιοτεχνολογίας	έρευνα ηθικών προβλημάτων βιολογίας
βιολογία	μελέτη ζωικού βασιλείου
μεταμόσχευση οργάνων	παραγωγή «άριστου» απογόνου
κλωνοποίηση	ευεργετική εφαρμογή βιοτεχνολογίας
βιοηθική	έλλειψη σεβασμού στο άτομο
	σκοπός της διαβίωσης
	άνθρωποι - πειραματόζωα

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

επίγεια εικόνα, όρος, εκούσια, ανίατων, ιατρική, ελευθερία, διαδικασία

Η δυνατότητα του ανθρώπινου προσώπου να επιλέγει ....., συνειδητά και ελεύθερα, είναι ο απαράβατος ..... που η χριστιανική ηθική απαιτεί να τηρείται σε περιπτώσεις πρόληψης ή θεραπείας ..... νοσημάτων και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τρίτα πρόσωπα που εμπλέκονται σε μια βιοϊατρική ....., όπως τα παιδιά που πρόκειται να γεννηθούν. Γενική αρχή σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι ότι η ..... εφαρμογή της βιολογίας δεν μπορεί να πλήττει την αλήθεια, την ..... και την ανθρωπιά του ανθρώπου, δηλαδή την ..... του Θεού.

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Βιολογία είναι η επιστήμη που μελετά το ζωικό βασίλειο.	Σ	Λ
2. Ο καθορισμός του φύλου και η βελτίωση του ανθρώπινου είδους είναι επιτρεπτά από την ηθική.	Σ	Λ
3. Η βιοηθική καλείται να θέσει όρια στις θετικές και αρνητικές συνέπειες της επιστήμης.	Σ	Λ
4. Τα βιοϊατρικά επιτεύγματα τα κρίνουμε με βάση τη χριστιανική πίστη και παράδοση.	Σ	Λ
5. Για τη βελτίωση της ιατρικής πρέπει να γίνονται πειράματα σε ανθρώπους.	Σ	Λ
6. Πειράματα που γίνονται σε ανθρώπους έχουν ως αποτέλεσμα την βελτίωση της ιατρικής.	Σ	Λ
7. Η ατομική εφαρμογή της βιοτεχνολογίας θα πρέπει να γίνεται μόνο με τη σύμφωνη γνώμη του προσώπου που τίγεται απ' αυτήν.	Σ	Λ
8. Η γενετική επιλογή κρύβει κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος). Αιτιολογήστε τις επιλογές σας.

1. Η βιοηθική καλείται να προσδιορίσει τις ενέργειες και τις παρενέργειες της βιοϊατρικής.	Σ	Λ
2. Είναι δικαίωμα του ατόμου να επιλέξει την εφαρμογή ενός επιτεύγματος της βιοϊατρικής (π.χ. την τεχνητή γονιμοποίηση).	Σ	Λ

.....
 .....
 .....

B. Χαρακτηρίστε την παρακάτω πρόταση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).
Αιτιολογήστε την επιλογή σας.

Η χριστιανική ηθική συναινεί στην αφαίρεση και μεταμόσχευση οργάνων κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και για συγκεκριμένο σκοπό.

Σ Λ

.....
.....
.....

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

Οι παρακάτω θέσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αφορμή για συζήτηση στην τάξη ή για έρευνα μέσα από πληροφορίες που δημοσιεύονται στον Τύπο για το ζήτημα των περίπλοκων επιδράσεων που ασκεί η βιοτεχνολογία στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου:

α) *«Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η τεχνική αυτή ανάπτυξης μοσχευμάτων δια του κλωνισμού θα σώσει χιλιάδες ζωές. ... Οι επιστήμονες προσπαθούν να είναι ψύχραιμοι: θα είναι μόνο μια παραγωγή ιστών και οργάνων. Όμως υπάρχει και ο αντίλογος: Αν κάποιος αρχίσει να δημιουργεί τέρατα;»* (Τασούλας Καραϊσκάκη, «“Μικροί θεοί”, μεγάλα διλήμματα», εφ. Καθημερινή, 27.10.97).

β) *«...Δημιουργία λοιπόν ακέφαλων βατράχων σήμερα και ακέφαλων ανθρώπων αύριο. Και όλα αυτά στο βωμό της προόδου. Μα είναι πρόοδος ή οπισθοδρόμηση το κόψιμο της κεφαλής; Εδώ πρέπει να μπουν τα κεφάλια μας στη θέση τους. Και ένα άμεσο ερώτημα που αναβλύζει αυθόρμητα είναι γιατί γίνονται αυτά τα πειράματα; Και γιατί δεν απαγορεύεται δια νόμου η βάνανση αυτή παρέμβαση σε αυτό που λέμε ζωή; Δεν μπορεί να' χει αποτελέσματα καμιά ποινικοποίηση επιστημονικού έργου, όπως ήδη μερικοί θα το ήθελαν. Και είναι θανάσιμο λάθος μια τέτοια προσέγγιση. Γιατί το πρόβλημα δε λύνεται έτσι...»* (Σταμ. Ν. Αλαχιώτη, Καθ. Γενετικής, 'Το μεγαλείο του ανθρώπου', εφ. Καθημερινή, 27.10.97).

γ) «Οι εξελίξεις της γενετικής τεχνολογίας κλωνίζουν εκ βάθρων πεποιθήσεις και αρχές οι οποίες θεωρούσαμε ότι μας συνέχουν. Δηλαδή τι λογίζεται ως ανθρώπινη ζωή (ως ον και ως βίος) τι σημαίνει αξιοπρέπεια και αυταξία του ανθρώπου. Αυτή η υπονόμηση της ηθικής μας σφαίρας είναι που δημιουργεί και τα αισθήματα αποτροπιασμού» (Βάσως Κινητή, Καθ. Φιλοσοφίας, 'Ανάγκη για μακροβιότητα', εφ. Καθημερινή, 27.10.97.

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Αφιέρωμα του περ. *Σύναξη*: "Διλήμματα Βιοηθικής", αρ. τεύχ. 68, Αθήνα 1999.
2. Το κείμενο που ακολουθεί μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κατανομή εργασιών σε ομάδες μαθητών και να αποτελέσει αφορμή για έρευνα στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Μπορούν να βρεθούν και νεότερα στοιχεία γύρω από τις εξελίξεις στο θέμα του κλωνισμού και στο υπό αναμόρφωση ηθικό υπόβαθρο του σύγχρονου αυτού επιστημονικού δεδομένου. Επίσης, μπορεί να γίνει στατιστική έρευνα με σκοπό να δημοσιευθούν τα στοιχεία αυτά στον τοπικό Τύπο, σε ραδιοφωνικό Σταθμό της πόλης σας ή σε εφημερίδα του Σχολείου σας.

«Με μεγάλη προσοχή και μάλιστα από τον Θεολόγο πρέπει να αντιμετωπίζεται η εξέλιξη μιας επιστήμης, όπως η Γενετική. Διότι κάθε πρόχειρη τοποθέτηση ή συναγωγή συμπερασμάτων δεν μένει χωρίς συνέπειες. Η μέθοδος του «κλωνισμού» («κλωνοποίησης») πάντως θέτει πρόβλημα ορίων, που δεν εξασφαλίζονται τόσο με την κρατική νομοθεσία, όσο με τον αυτοπεριορισμό των ίδιων των επιστημόνων. Γι' αυτό προσβλέπω με κάποια αισιοδοξία στην επιστήμη της «βιοηθικής». Ως Θεολόγος διακρίνω τις ακόλουθες όψεις στο πρόβλημα!

α) Την πνευματική. Η ανάπτυξη και εξάπλωση μεθόδων, όπως η υποσυζήτηση, αναιρεί τη φυσική οδό και κατά τον Πατερικό λόγο «παν το κατά φύσιν φίλον τη φύσει»! Η παράταση της ζωής του ανθρώπου από πνευματικής πλευράς και μάλιστα σε παρόμοιες μεθόδους (δεν εννοώ απόρριψη της ιατρικής), δεν είναι βέβαιο, ότι «ωφελεί» τον άνθρωπο στο

ζήτημα της σωτηρίας. Εξάλλου, η τεχνητή επιμήκυνση της ζωής δεν σημαίνει και νίκη πάνω στο θάνατο.

β) Την ηθική. Η ανάγκη εξεύρεσης “ανταλλακτικών” για την αποκατάσταση της υγείας δεν σημαίνει ότι μπορεί να ευτελιστεί ο άνθρωπος, εκλαμβάνομενος ως απλή «σάρκα» και καθιστάμενος «αποθήκη ανταλλακτικών». Ίσως θα μπορούσε να στραφεί η επιστήμη σε άλλη κατεύθυνση, σε τεχνητά δηλαδή όργανα. Διαβλέπω έκπτωση της αξίας του ανθρώπου.

γ) Την πολιτική. Μια τέτοια μέθοδος μόνο φρικίαση προκαλεί, διότι ανακαλεί στη μνήμη την περίπτωση του «Φραγκεστάιν». Και αναλογίζομαι, πού μπορεί να οδηγήσει η πολιτική «χρήση» της μεθόδου και ποιος κόσμος μπορεί να προέλθει από αυτή την (κατά)χρηση. Διότι κάτι, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί «για το καλό», εύκολα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και «για το κακό». Να γιατί είπα στην αρχή ότι είναι πρόβλημα ορίων» (Πρωτοπρ. Γεωργίου Μεταλληνού, Καθ. Παν. Αθηνών, «Ελπίδες στη “βιοηθική”», εφ. Καθημερινή, 27.10.97).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 15

Παραβίαση και περιφρόνηση της ανθρώπινης ζωής (Φόνος - Θανατική Ποινή - Βασανιστήρια)

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποιες μορφές θανάτου χαρακτηρίζονται ως βίαιοι τρόποι τελευτής του ανθρώπου; Γιατί καταδικάζονται τέτοια φαινόμενα;
2. Η Εκκλησία καταδικάζει το φόνο. Ποια περίπτωση εξαιρείται από τον κανόνα και γιατί;
3. Ποια στοιχεία κάνουν ανεκτό το φόνο σε έναν αμυντικό πόλεμο και ποια στάση τηρεί η Εκκλησία σ' αυτή την περίπτωση;
4. Ποια στάση τηρεί η Εκκλησία απέναντι στη θανατική ποινή και γιατί;
5. Ποιες μορφές βίας εκδηλώνονται ακόμη και σήμερα ανά τον κόσμο και πώς συμβάλλει η Εκκλησία στην εξάλειψή τους; Ποια είναι η αιτία ύπαρξης τέτοιων φαινομένων;
6. Φόνος, νόμιμη άμυνα, δίκαιος πόλεμος: Τι κοινό υπάρχει ανάμεσά τους και ποιες είναι οι διαφορές τους;
7. Ποιος πόλεμος χαρακτηρίζεται ως αμυντικός και ποια είναι η στάση της Εκκλησίας σ' ένα τέτοιο γεγονός;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιοι τρόποι τελευτής του ανθρώπου χαρακτηρίζονται ως βίαιος θάνατος;
2. Με ποιους τρόπους παραβιάζεται η ζωή με αποτέλεσμα το θάνατο;
3. Τι αρνείται εκείνος που ασκεί βία κατά του συνανθρώπου του;
4. Ποια αρνητικά στοιχεία προβάλλονται κατά την άσκηση βίας στον συνάνθρωπο;
5. Ποια είναι η απαξία σε πράξεις στέρησης της ελευθερίας;

6. Ποιες είναι οι ηθικές και υλικές συνέπειες από την άσκηση βασανιστηρίων στον άνθρωπο;
7. Ποια θέση επέχει η λεγόμενη «δικαστική πλάνη» στον αγώνα για την κατάργηση της θανατικής ποινής;
8. Ποιος είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο η Εκκλησία εναντιώνεται στη θανατική ποινή;
- 9 «Για την Ορθόδοξη Εκκλησία, ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα». Πώς ερμηνεύεται αυτό στην περίπτωση της θανατικής ποινής και των βασανιστηρίων;
10. Ποια είναι η στάση της Ορθόδοξης Ελληνικής Εκκλησίας απέναντι στους απελευθερωτικούς αγώνες του Γένους;
11. Πώς ενεργεί η Εκκλησία, ώστε να διαφυλάσσει τον κληρικό από ασυμβίβαστες μεταξύ τους πράξεις, όπως είναι ο πόλεμος και τα ιερά Μυστήρια; Θα δικαιολογούσατε την ένοπλη συμμετοχή κληρικού σε έναν πόλεμο;
12. Πώς δικαιολογείται ο φόνος κατά τη νόμιμη άμυνα ενός ατόμου ή ενός έθνους;
13. Τι είναι τα βασανιστήρια και από ποιους μεθοδεύονται συνήθως;
14. Ο λόγος του Χριστού είναι θεραπευτικός αλλά και προληπτικός απέναντι στο φόνο. Τι μπορεί να σημαίνει αυτό;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η Εκκλησία εναντιώνεται στη θανατική ποινή.
  - α. Ποιος είναι ο κύριος λόγος της αντίθεσής της στην πρακτική αυτή;
  - β. Ποιοι άλλοι σοβαροί λόγοι συνηγορούν στη θέση της Εκκλησίας;
2. Η θέση της Εκκλησίας απέναντι στο φόνο φαίνεται ότι είναι «επιλεκτική». Για το λόγο αυτό έχει κατηγορηθεί από διάφορες κοινωνικές ομάδες.
  - α. Ποιες είναι οι περιπτώσεις στις οποίες δείχνει ανεκτικότητα στο φόνο χωρίς όμως να ταυτίζεται με αυτόν;
  - β. Ποια είναι η στάση της απέναντι σ' αυτόν που υπέπεσε σε τέτοιο σφάλμα;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Περιφρόνηση και παραβίαση της ανθρώπινης ζωής εκφράζονται με:
  - α. την πρόκληση βίαιου θανάτου και τα βασανιστήρια
  - β. τον αμυντικό πόλεμο
  - γ. τη δικαστική πλάνη
2. Η νόμιμη άμυνα ή ο αμυντικός πόλεμος χαρακτηρίζονται από την Εκκλησία ως «αναγκαίο κακό».
  - α. Αυτό σημαίνει ότι η Εκκλησία συνηγορεί υπέρ του φόνου υπό ορισμένες συνθήκες
  - β. Είναι κακό που γίνεται κατ' ανάγκη, αλλά δεν συμφωνεί σ' αυτό η Εκκλησία
  - γ. Γι' αυτό οι χριστιανοί προτρέπονται σε θυσίες, τις οποίες επιβάλλει ένας πόλεμος

β) Ερώτηση αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
πόλεμος	στέρηση μετάνοιας
θανατική ποινή	αναγκαίο κακό
αμυντικός πόλεμος	νόμιμη άμυνα
ζωή	αφαίρεση ζωής
κάλυμμα ιεροσύνης	δώρο του Θεού
θανάσιμη αμαρτία	άρνηση μετάνοιας
	σταύρωση
	ειρήνη

γ) Ερώτηση συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

αυτοπροστασίας, ανεκτός, άδικη, θανάτωση αποδεκτός,, νόμιμη, πόλεμο

Μια μοναδική εξαίρεση υπάρχει, όπου ο φόνος γίνεται ..... από την Εκκλησία, χωρίς όμως ποτέ να θεωρείται .....: πρόκειται για τη ..... άμυνα και τη συμμετοχή σε δίκαιο ..... . Περίπτωση νόμιμης άμυνας υπάρχει όταν συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις: η ζωή μας απειλείται σοβαρά από την ..... επιβουλή ενός κατά πολύ ισχυρότερου από εμάς αντιπάλου για την αντιμετώπιση του οποίου δεν διαθέτουμε πια κανένα άλλο αποτελεσματικό μέσο παρά μόνο τη ..... του. Πρόκειται για το δικαίωμα ..... του αθώου θύματος απέναντι στον άδικο θύτη.

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Βίαη τελευτή του ανθρώπου είναι αυτή που οφείλεται π.χ. σε αυτοκινητιστικό ατύχημα.	Σ	Λ
2. Στη θανατική καταδίκη υπεύθυνος είναι ο αμετανόητος κακοποιός.	Σ	Λ
3. Ο φόνος είναι ανεκτός από την Εκκλησία, αλλά όχι αποδεκτός.	Σ	Λ
4. Νόμιμη άμυνα υπάρχει, όταν απειλείται η περιουσία του ατόμου.	Σ	Λ
5. Φόνος, νόμιμη άμυνα και δίκαιος πόλεμος έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την απονομή δικαιοσύνης.	Σ	Λ
6. Η Εκκλησία εναντιώνεται στη θανατική ποινή μόνο για ανθρωπιστικούς λόγους.	Σ	Λ
7. Για την Εκκλησία είναι απαράδεκτη η θανατική ποινή.	Σ	Λ
8. Για τη χριστιανική ηθική κάθε βασανιστής είναι βλάσφημος, γιατί τελικά περιφρονεί το Δημιουργό.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Χαρακτηρίστε την παρακάτω ερώτηση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).
Αιτιολογήστε τις επιλογές σας.

Η Εκκλησία εναντιώνεται στη θανατική ποινή, επειδή αυτή στερεί από τον άνθρωπο τη δυνατότητα να μετανοήσει και να σωθεί.

Σ Λ

.....
.....
.....

B. Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

Προϋπόθεση της μετάνοιας είναι η συνέχιση της ζωής. Για το σκοπό αυτό η Εκκλησία εύχεται:

- α. να τίθεται σε εφαρμογή η θανατική ποινή κατά περίπτωση
- β. να μετανοεί ο κατάδικος πριν την εκτέλεση της θανατικής ποινής
- γ. να ζει ο καθένας ειρηνικά, να μετανοεί για τα λάθη του και να έχει ανώδυνο τέλος

.....
.....
.....

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Στο διήγημα *Η φόνισσα* του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη γίνεται λεπτομερής ανάλυση των κινήτρων για το φόνο που θα διαπράξει η ηρωίδα. Προηγούμενες αγιάτρευτες πληγές, χαίνουσες μέσα στην ψυχή της θα την ωθήσουν στην ‘κάθαρση’ που αυτή πιστεύει ως τη μόνη λύση στην τραγωδία της ζωής της, δηλαδή στο φόνο της μικρής της εγγονής, αλλά και άλλων παιδιών, όλων κοριτσιών. Πρόκειται για κίνητρα που προκύπτουν από τις ταλαιπωρίες και την κακομεταχείριση της γυναίκας επί γενεές γενεών. Όμως αυτή η σκληρή πραγματικότητα γίνεται κάποια στιγμή μοχλός που ωθεί τη γυναικεία φύση στο ρόλο του θύτη. Να παραβληθεί το

φαινόμενο της φόνισσας με εκείνο της Μήδειας (από την ομώνυμη τραγωδία του Ευριπίδη).

- Να δοθούν αποσπάσματα του πιο πάνω διηγήματος του Αλ. Παπαδιαμάντη σε ομάδες μαθητών με σκοπό:
  - α) να εντοπισθούν τα ακριβή κίνητρα των φόνων πού διέπραξε η Φραγκογιαννού.
  - β) Να σχολιαστεί το γεγονός ότι τα κίνητρα, όσο ισχυρά και αν είναι, δεν μπορούν να αποτελούν δικαιολογία ή ιδεολογία για τη διάπραξη φόνου.
  - γ) Να απαντηθεί το ερώτημα, αν ο φόνος φέρνει τη λύση σε προβλήματα προσωπικά ή ευρύτερα κοινωνικά.
  - δ) Να ερευνηθεί η περίπτωση δικαιολόγησης του φόνου που γίνεται κάτω από συνθήκες περιστασιακής απώλειας της συνείδησης.
  - ε) Να ερευνηθεί αν τα ποικίλα ‘ελαφρυντικά’ που επικαλείται ο δικανικός λόγος (βρασμός ψυχής, μέθη, πάθος σεξουαλικό, πάθος πλεονεξίας) μπορούν να χρησιμεύσουν ουσιαστικά, ώστε να δικαιολογηθεί ηθικά ένας φόνος;
- 2. *«Ο δήμιος μολονότι έχει την εξουσιοδότηση της πολιτείας να σκοτώνει, ήταν πάντα ένας άνθρωπος κοινωνικά απόβλητος. Απόβλητος ήταν και για τη λογοτεχνία. Ο Ντοστογιέφσκι βάζει στο στόμα του πρίγκιπα Κίσκιν, στον “Ηλίθιο”, λόγια αλησμόνητα, λόγια που πρέπει να περιλαμβάνει κάθε διακήρυξη για την κατάργηση της ποινής του θανάτου: “Να σκοτώνεις εκείνον που έχει σκοτώσει είναι μια τιμωρία που δεν μπορεί να συγκριθεί με το ίδιο το έγκλημα. Ο νόμιμος φόνος είναι πολύ πιο αποτρόπαιος από το φόνου που κάνει ο κακοποιός”. Από τότε που γράφτηκαν αυτά τα λόγια, έχει γίνει πια συνείδηση των πιο φωτισμένων ανθρώπων πως η ποινή του θανάτου πρέπει να καταργηθεί. Ολοένα και περισσότερες χώρες προχωρούν στην κατάργησή της. Μα όσο περισσότερες γίνονται αυτές, τόσο πιο χτυπητή είναι η απουσία της Αμερικής ανάμεσά τους» (Ρούσσου Βρανά, εφ. Τα Νέα, 21.6.99).*
- 3. *«Όποια και αν είναι η τιμωρία, ο άνθρωπος έχει επίγνωση για την κατάστασή του, λέει ο Μπόμπιο. Στην περίπτωση της θανατικής ποινής, δεν πεθαίνει μονάχα, μα έχει επίγνωση του θανάτου. Το χειρότερο βασανιστήριο είναι η επίγνωση του βέβαιου θανάτου, είχε πεί ο καθηγητής Φαίδων*

Βεγλέρης. Ο θανατοποινίτης φαντάζεται και ζει προκαταβολικά την εκτέλεσή του, πεθαίνει χίλιες φορές μέχρι τον θάνατό του» (Ρούσσου Βρανά, εφ. Τα Νέα, 21.6.99).

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να δοθούν στους μαθητές εργασίες με θέματα που θα ληφθούν από τα παρακάτω:
  - Γεν. 4, 8-16, ο φόνος του Άβελ από τον Κάιν.
  - Ποινικός Κώδικας, κεφ. 15^ο, άρθρο 299 (Προμελετημένος φόνος).
  - Ποινικός Κώδικας, άρθρ. 301, άρθρ. 28, άρθρ. 67 (Φόνος από αμέλεια).
  - Γ. Κουμάντου, *Έγκλήματα και τιμωρίες*, εφ. Καθημερινή, 15.2. 98.
2. Να δοθεί ως εργασία η εξεύρεση στοιχείων για τα βασανιστήρια που γίνονται σε κρατούμενους από τις Αρχές πολλών χωρών του κόσμου, ιδιαίτερα σε χώρες με τυραννικά καθεστώτα. Η έρευνα για τα βασανιστήρια να επεκταθεί, κατά το δυνατόν, και για χώρες στις οποίες ισχύει ο ισλαμικός νόμος (σαρία), όπου αυτά πραγματοποιούνται με 'νόμιμο τρόπο', και μάλιστα σε δημόσιους χώρους, κάτω από τα βλέμματα των πολιτών. (Παρουσίαση τέτοιων θεμάτων έχει γίνει από το περ. «Ε» της 'Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας' όπου και μπορεί να αναζητηθεί υλικό. Πληροφορίες για το θέμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν οι μαθητές με τη βοήθεια του καθηγητή της τάξης να απευθυνθούν στα Γραφεία της Διεθνούς Αμνηστίας).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 16

Άρνηση και υποτίμηση της ανθρώπινης ζωής (Αυτοκτονία - Αυτοθυσία - Ευθανασία - Άμβλωση)

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποια είναι τα αίτια της αυτοκτονίας και γιατί η Εκκλησία παίρνει αρνητική στάση στο θέμα αυτό;
2. Πού εντοπίζεται η διαφορά ανάμεσα στην αυτοθυσία και την αυτοκτονία και ποια είναι η στάση της Εκκλησίας προς τους αυτόχειρες;
3. Ποια αίτια συνήθως προκαλούν το δίλημμα της ευθανασίας και ποια κίνητρα μπορεί να κρύβονται σε μια τέτοια απόφαση;
4. Ποιες πράξεις χαρακτηρίζονται ως ‘ενεργητική’ ή ‘παθητική ευθανασία’ και ποια κίνητρα τις κατευθύνουν;
5. Ποιοι λόγοι οδηγούν στην άμβλωση και πόσο σοβαροί μπορεί να είναι αυτοί; Πώς επέδρασε η Εκκλησία στη διαμόρφωση μιας ηθικής συνείδησης επάνω στο θέμα της ενδομήτριας ζωής;
6. Ποια είναι η θέση της Εκκλησίας απέναντι στην άμβλωση; Πώς αντιμετωπίζει η Εκκλησία στην πράξη οριακά διλήμματα, όπως αυτά της ζωής ή του θανάτου;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιες είναι οι τραγικές συνέπειες της απομάκρυνσης του ανθρώπου από το Θεό και πώς ο Χριστός τις ακύρωσε;
2. Ποια είναι τα αίτια που συνήθως οδηγούν στην επιλογή της διακοπής της κύησης;
3. Ποιος είναι ο κύριος λόγος που κάνει την Εκκλησία αρνητική προς την άμβλωση;

4. Γιατί η ευθανασία έχει χαρακτηριστεί σαν «δολοφονία» ή σαν «αυτοκτονία»;
5. Ποια στοιχεία χαρακτηρίζουν την πράξη αυτοθυσίας;
6. Ποια μέτρα παίρνει η Εκκλησία και γιατί είναι τόσο σκληρή η στάση της απέναντι στον αυτόχειρα; Πώς αντιμετωπίζει η Εκκλησία τον αυτόχειρα και γιατί;
7. Ποια είναι τα συνήθη αίτια που οδηγούν στην αυτοκτονία;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η ζωή δεν μας ανήκει, αλλά είναι δώρο του Θεού και δικό Του χάρισμα.
  - α. Ποια θέση παίρνει η Εκκλησία απέναντι στην αυτοκτονία;
  - β. Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στην αυτοκτονία και την αυτοθυσία;
2. Η ευθανασία είναι πράξη διακοπής της ζωής με ποικίλα χαρακτηριστικά ως προς τα κίνητρα.
  - α. Ποια είναι τα κίνητρα που οδηγούν στην επιτέλεση μιας τέτοιας πράξης;
  - β. Πώς αντιμετωπίζει το γεγονός αυτό η Εκκλησία;
3. Η άμβλωση είναι ένα θέμα για το οποίο η Εκκλησία έχει διατυπώσει με σαφήνεια τη θέση της.
  - α. ΓιαΤι αρνείται να δεχθεί την άμβλωση;
  - β. Πώς την αντιμετωπίζει στην πράξη;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Η Εκκλησία καταδικάζει την αυτοκτονία ως πράξη η οποία αντιβαίνει στην ομαλή σχέση του ανθρώπου με το Θεό και εκφράζει:
  - α. αυτοκαταστροφικότητα, απιστία και απουσία της χριστιανικής ελπίδας
  - β. τη μοναδική αντίδραση των νέων ανθρώπων απέναντι στις κοινωνικές δομές του σύγχρονου κόσμου
  - γ. μια στεία σχέση του ανθρώπου με το φυσικό κόσμο

2. Η αυτοθυσία είναι προσφορά της ζωής για έναν ιερό σκοπό ή τη σωτηρία κάποιου συνανθρώπου που κινδυνεύει. Δεν πρέπει να συγχέεται με την αυτοκτονία γιατί:

α. γίνεται από αγάπη, με ανιδιοτέλεια και συχνά για να μείνει αδούλωτη η ανθρώπινη αξιοπρέπεια

β. περιέχει κίνητρα που αποσκοπούν στον παραδειγματισμό των άλλων

γ. γίνεται για να λυτρωθεί κάποιος από τις δυσχέρειες της ζωής

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
αυτοθυσία	πράξη αφαίρεσης ζωής
αυτοκτονία	αυτοκαταστροφή
ευθανασία	ανιδιοτελής προσφορά ζωής
άμβλωση	διακοπή μηχανικής υποστήριξης
παθητική ευθανασία	τεχνητή διακοπή κήσης
«ποιμαντική» της Εκκλησίας	αντιμετώπιση κατά περίπτωση
	τραγική συνέπεια της πτώσης
	ολοκλήρωση της ζωής

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

*απιστία, αυτοκτονία, χριστιανική, τελευταία, αυτόχειρας,
μετάνοια, κίνητρα, δώρο*

Η Εκκλησία μας καταδικάζει την ....., επειδή είναι η αυτοκαταστροφή του ανθρώπου, ... στο Θεό και την πρόνοιά του, απουσία της ..... ελπίδας. Ο ....., εκείνος δηλαδή που αυτοκτονεί, καταστρέφει τον εαυτό του και έτσι

αρνείται το ..... της ζωής. Επιπλέον με την αυτοκτονία διαπράττει την ..... του πράξη, αποχωρίζεται από την πηγή της ζωής, το Θεό, χωρίς να έχει τη δυνατότητα ..... . Η διαφορά ανάμεσα στην αυτοκτονία και την αυτοθυσία βρίσκεται στα .....

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Ο θάνατος και η φθορά είναι συνέπειες της αυτοκτονίας.	Σ	Λ
2. Η αυτοθυσία έχει μικρή διαφορά από την αυτοκτονία.	Σ	Λ
3. Η Εκκλησία καταδικάζει την αυτοκτονία, επειδή είναι η αυτοκαταστροφή του ανθρώπου.	Σ	Λ
4. Η διαφορά ανάμεσα στην αυτοθυσία και την αυτοκτονία βρίσκεται στα κίνητρα.	Σ	Λ
5. Η ευθανασία επικροτείται από την Εκκλησία ως πράξη θανάτωσης για ανθρωπιστικούς λόγους.	Σ	Λ
6. Η ευθανασία κρίνεται κατά περίπτωση είτε ως «δολοφονία» είτε ως «αυτοκτονία».	Σ	Λ
7. Η έκτρωση δεν γίνεται δεκτή από την Εκκλησία, ακόμη και αν συντρέχουν σοβαροί λόγοι(π.χ. κίνδυνος ζωής της μητέρας).	Σ	Λ
8. Η πρόωρη διακοπή της κύησης με τεχνητά μέσα λέγεται άμβλωση ή έκτρωση, γεγονός στο οποίο αντιτίθεται η Εκκλησία.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

Στην πράξη η Εκκλησία ποτέ δεν αντιμετωπίζει απρόσωπα σοβαρά προβλήματα όπως η αυτοκτονία, η ευθανασία, η έκτρωση.

α. Προσεγγίζει κάθε περίπτωση ως ιδιαίτερο περιστατικό με σεβασμό στην ανθρώπινη ύπαρξη και ενισχύει τον άνθρωπο, ώστε να ακολουθήσει ελεύθερα τη διδασκαλία της.

β. Η ευθανασία αποτελεί πρόβλημα στο οποίο η Εκκλησία διατηρεί θετική στάση.

γ. Η αυτοθυσία είναι μια πράξη για την οποία δεν συμφωνεί η Εκκλησία.

.....
.....
.....

B. Χαρακτηρίστε την παρακάτω πρόταση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος). Αιτιολογήστε την επιλογή σας.

Η ζωή δεν μας ανήκει αλλά μας χαρίστηκε από το Θεό.

Επομένως η στάση μας θα πρέπει να είναι κατηγορηματικά αρνητική απέναντι σε πράξεις που απειλούν τη ζωή, όπως η αυτοκτονία, η έκτρωση, η ευθανασία.

Σ   Λ

.....
.....
.....

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Να συζητηθούν στην τάξη θέματα που έχουν άμεση σχέση με την ευθανασία. Προτείνονται:

α) ενεργητική ή θετική και παθητική ή αρνητική ευθανασία,

β) η ευθανασία ως πρόβλημα ηθικό, θρησκευτικό, νομικό και κοινωνικό,

γ) η ευθανασία σε υπερήλικα άτομα,

δ) η αντίληψη ότι σήμερα μετρά περισσότερο η ποιότητα ζωής και η 'αξιοπρέπεια' στο θάνατο από τη διατήρηση της ζωής με κάθε μέσον,
ε) η ευθανασία ως αποτέλεσμα εξοικονόμησης πόρων για να προστατευτεί η υγεία των ήδη υγιών ή για να θεραπευτούν από μια ασθένεια άτομα που έχουν ελπίδες να επιβιώσουν,
στ) η εφαρμογή της ευθανασίας σε νεογνά και βρέφη που γεννιούνται με έλλειψη ικανότητας να επικοινωνήσουν με το περιβάλλον (ανεγκέφαλα, παιδιά με σύνδρομο Down) και η χρήση των οργάνων τους για μεταμοσχεύσεις σε παιδιά που υποφέρουν από κάποια ασθένεια, αλλά έχουν πιθανότητες να ζήσουν μια υγιή ζωή. Για τα παραπάνω θέματα να ληφθεί υπόψη το άρθρο του Εμμανουήλ Δ. Παναγόπουλου, 'Ευθανασία', περ. *Σύναξη*, τεύχ. 68, σελ. 29-37.

2. Να γίνει επεξεργασία του παρακάτω κειμένου από ομάδα μαθητών και να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τη θέση που κατέχουν στην κοινωνία μας άτομα με αδυναμία στην επικοινωνία. Να τεθεί το ερώτημα κατά πόσο τέτοια άτομα μπορούν να διατηρούν το δικαίωμα στη ζωή και την υποχρέωση απέναντι στην κοινωνική προσφορά και αν αυτές οι παράμετροι μόνο μπορούν να καθορίσουν την αξία της ζωής τους.
  - «... ο άνθρωπος, και όταν ακόμη φαίνεται ότι ζει μόνον βιολογικά, δεν παύει να είναι έμψυχον ον, αληθινή ανθρώπινη ύπαρξη και κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη εσωτερικών βιωμάτων, εσωτερικών εμπειριών και ψυχικών διεργασιών, που όμως δεν είναι δυνατόν να γίνουν αντιληπτές από εμάς λόγω έλλειψης επικοινωνίας προς τον έξω κόσμο...» (Εμμ. Δ. Παναγόπουλου, 'Ευθανασία', περ. *Σύναξη*, σελ. 37).
3. Για το θέμα της αυτοθυσίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα:
  - Ιωάν. 15, 13: «Μείζονα ταύτης αγάπην ουδείς έχει, ίνα την ψυχήν αυτού θη υπέρ των φίλων αυτού».
  - Ρωμ. 5,7: «μόλις γάρ υπέρ δικαίου τις αποθανείται. Υπέρ γαρ του αγαθού τάχα τις και τολμά αποθανείν».

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να σχολιαστεί το άρθρο με θέμα: «Πρέπει να κηδεύονται οι αυτόχειρες;» του Ηλία Βουλγαράκη, Καθ. Παν Αθηνών, εφ. *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, φ.1-16.12.1989, 16-30.12.1989, 1.1.1990, 1-16.2.1990.
2. Από το κεφάλαιο με τίτλο 'Η κούραση και η φυγή' του βιβλίου του Χρ. Γιανναρά, *Πείνα και δίψα*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1981 (σελ. 27-35) να δοθούν αποσπάσματα με σκοπό να γίνει κατανοητή η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στη φυγή που εμφανίζει το θάνατο ως πέρασμα προς την αιωνιότητα από τη μια πλευρά και το θάνατο ως δειλία για τη ζωή που σπρώχνει στο θάνατο (αυτοκτονία). Αντιπροσωπευτικά παρατίθεται το παρακάτω απόσπασμα:

«Ο πόθος του θανάτου είναι μια μορφή φυγής που μπροστά της στέκομαι με σεβασμό. Γιατί μαρτυράει πως ο κόπος έφτασε σε όρια έσχατα. Όμως, όποιος βλέπει το θάνατο σαν λύση φυγής δε βρίσκεται στην αλήθεια. Όποιος κοιτάζει το θάνατο σαν ξεκούραση δε βλέπει σωστά. Ο θάνατος είναι μια αλλαγή, το κατώφλι μιας βαθιάς αλλαγής, η παράδοση σε μια άλλη Αγάπη. Όλα αυτά όμως είναι μια κατάκτηση κι όχι μια κατάσταση. Γι' αυτό ο θάνατος είναι το τέρμα του αγώνα και όχι η διέξοδος της φυγής. [...]

Κάθε λύση φυγής σου στερεί το πιο σημαντικό απ' όσα κατέχεις σαν άνθρωπος: Να υπάρχουν! Και να υπάρχουν σημαίνει να ζεις συνειδητά την τραγική αντινομία του μέσα σου και του γύρω σου κόσμου».
3. Πρωτοπρ. Γεωργίου Μεταλληνού, "Το ράσο στη θυσία για την ελευθερία", εφ. *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 1-16.11.89. Να σχολιαστεί.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 17

Το πρόβλημα των ναρκωτικών (Η αναζήτηση του νοήματος της ζωής)

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποια σχέση αλλά και ποιες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στον παράδεισο της Βίβλου και τον «τεχνητό παράδεισο» των ναρκωτικών;
2. Πώς ξεκίνησαν και σε ποιες διαπιστώσεις κατέληξαν άνθρωποι που γνώρισαν τα ναρκωτικά;
3. Ποιες είναι οι επιπτώσεις κάθε είδους ναρκωτικών στην υγεία; Ποια είναι η αλήθεια σχετικά με τη χρήση «μαλακών» ναρκωτικών;
4. Τι επισημαίνει και τι προτείνει η Εκκλησία γύρω από το πρόβλημα των ναρκωτικών;
5. Πώς θα μπορούσε να παρομοιαστεί η ζωή του ναρκομανούς και ποιες επιπτώσεις έχει στην κοινωνική του ζωή;
6. Ποιοι είναι οι φανατικοί κατήγοροι και ποιοι οι υποστηρικτές στο θέμα της διάδοσης των ναρκωτικών; Ποιοι λόγοι υπαγορεύουν τη στάση τους αυτή;
7. Ποιοι λόγοι (κύριοι και δευτερεύοντες) παρακινούν συνήθως το άτομο στη δοκιμή και χρήση των ναρκωτικών;
8. Πώς μπορεί η κοινωνικότητα να βοηθήσει κάποιον ενάντια στη ροπή προς τα ναρκωτικά;
9. Ποια γνωρίσματα περιείχε ο τρόπος ζωής των πρωτοπλάστων; Έχουν κάποια σχέση τα γνωρίσματα αυτά με όσα υπόσχεται ο «τεχνητός παράδεισος» των ναρκωτικών;
10. Θα μπορούσε η ευφορία των ναρκωτικών να συγκριθεί με τα στοιχεία που είχε η ζωή των πρωτοπλάστων, όπως φαίνεται στη Βίβλο; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
11. Ποιες θεμελιώδεις αρχές θέτει η Εκκλησία ως αρωγή στον αγώνα του νέου ανθρώπου να κρατηθεί μακριά από τα ναρκωτικά;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιος είναι ο «παράδεισος» που προτείνει η Εκκλησία απέναντι σ' εκείνων των ναρκωτικών;
2. Γιατί η ζωή του ναρκομανούς μοιάζει με ναρκοπέδιο;
3. Ποιες είναι οι επιπτώσεις στον οργανισμό του ναρκομανούς από τη χρήση ναρκωτικών ουσιών;
4. Γιατί είναι δύσκολη και κάποτε ακατόρθωτη η επαναφορά στη φυσική ζωή κάποιου που ξεκινά να γνωρίσει τον κόσμο των τοξικών ουσιών;
5. Θα μπορούσε να ισχύει η άποψη ότι τα λεγόμενα «μαλακά» ναρκωτικά δεν βλάπτουν;
6. Ποια κενά προσπαθεί να καλύψει αυτός που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει παραισθησιογόνες ουσίες;
7. Ποια θα μπορούσε να είναι η τραγικότερη διαπίστωση ενός τοξικομανούς, όσο παραμένει εξαρτημένος;
8. Τι προσδοκά να καλύψει ο νέος άνθρωπος μέσα στον «τεχνητό παράδεισο» των ναρκωτικών;
9. Τι αναζητεί ο νέος άνθρωπος με αποτέλεσμα να οδηγείται συχνά στον «τεχνητό παράδεισο» των ναρκωτικών;
10. Γιατί οι μαρτυρίες όλων σχεδόν των χρηστών καταλήγουν στο ότι τα ναρκωτικά προσφέρουν ψεύτικη λύση στην αναζήτηση της αληθινής ζωής;
11. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που έχει ο ψεύτικος παράδεισος των ναρκωτικών;
12. Πώς θα δικαιολογούσες το γεγονός ότι οι ναρκωτικές ουσίες είναι παγίδες λευκού θανάτου από τους εμπόρους ναρκωτικών;
13. Ποια είναι η αλήθεια σχετικά με τη χρήση ελαφρών τοξικών ουσιών; Μπορεί να μείνει κανείς ως εκεί;
14. Τι είναι αυτό που κάνει οδυνηρές και δύσκολες τις επιλογές ενός τοξικομανούς;
15. Γιατί δεν υπάρχει ικανοποίηση από τη χρήση των ναρκωτικών ουσιών;
16. Ποια σχέση ή ποιες διαφορές μπορούν να έχουν ναρκωτικά, αλκοόλ και κάπνισμα;
17. Ποια κατάσταση επιβάλλεται να ακολουθεί την προσπάθεια αποτοξίνωσης; (δες KEIMENA: Olivier Clement, *Η αλήθεια ελευθερώσει υμάς*).

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η καχυποψία αποτελεί πιθανώς στοιχείο αντικοινωνικής συμπεριφοράς και φόβου.
  - α. Πότε μια τέτοια συμπεριφορά θα μπορούσε να αποβεί όπλο στην άμυνα κατά των ναρκωτικών;
  - β. Σε αντίθεση με την καχυποψία ποιο νόημα ορίζουν οι λέξεις ζω, αγαπώ, ελευθερώνομαι; Πώς σχετίζονται με τον αγώνα ενάντια στους «τεχνητούς παραδείσους»;
2. Η ανακάλυψη του χαμένου παράδεισου είναι το όνειρο κάθε ανθρώπου. Συνήθως όμως στη θέση του βρίσκεται ο πόνος της φθοράς.
  - α. Μπορεί να πουλιέται ή να αγοράζεται ο παράδεισος;
  - β. Ποιο νόημα δίνει η Εκκλησία σε φράσεις όπως: “ο παράδεισος δεν βρίσκεται στο «εγώ» αλλά είναι στο «εμείς»”;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Στο δρόμο προς τα ναρκωτικά οδηγεί:
  - α. η έλλειψη της επικοινωνίας και αγάπης που χρειάζονται οι νέοι στον αγώνα για επιβεβαίωση
  - β. η αναζήτηση θρησκευτικών εμπειριών
  - γ. η ενασχόληση με την τεχνολογία
2. Στον αγώνα κατά της χρήσης ναρκωτικών η Εκκλησία προτρέπει μεταξύ άλλων:
  - α. σε καλλιέργεια σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αγάπης
  - β. σε μια γενική καχυποψία έναντι των κοινωνικών σχέσεων
  - γ. στην παραδειγματική καταδίκη όλων των χρηστών

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
στερητικό σύνδρομο	θανατηφόρες ουσίες
ναρκωτικά	σύνολο επώδυνων συμπτωμάτων
ωφέλειες από ναρκωτικά	πλουτισμός εμπόρων ναρκωτικών
δεινοί κατηγοροί των ναρκωτικών	πρόωρος θάνατος
απειλή από ναρκωτικά	χρήστες
	βασανιστικό ερώτημα
	αληθινή ζωή

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

συμπαράσταση, παράδεισος, τοξικές, κατηγοροί, κόλαση, διάδοση, απελπισία
Είναι στ' αλήθεια άξιο πολλής προσοχής, ότι ποτέ κανείς δεν υπερασπίστηκε τη ..... των ναρκωτικών, παρά μόνο όποιος εμπορεύτηκε ..... ουσίες και πλούτισε από αυτές σε βάρος των συνανθρώπων του. Οι πιο δεινοί, φοβεροί ..... των ναρκωτικών, είναι οι ίδιοι οι χρήστες: όσοι δοκίμασαν παραισθησιογόνα έγιναν οι πιο αμείλικτοι εχθροί τους. ΓιαΤι άραγε; Μα είναι ολοφάνερο: ζητώντας τον ..... του νοήματος της ζωής ανακάλυψαν την ..... των ναρκωτικών. Από κει κάτω υψώνουν κραυγή διαμαρτυρίας και φωνή ..... . Χρέος μας είναι να τους ακούμε και να δείχνουμε τη ..... μας, παραδειγματιζόμενοι από τις οδυνηρές μαρτυρίες και τα επώδυνα μαρτύριά τους.

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Ανικανοποίητοι παραμένουν οι χρήστες ναρκωτικών σ' όλη τη διάρκεια λήψης των ουσιών αυτών. Σ Λ
2. Η χρήση των λεγόμενων «μαλακών» ναρκωτικών δεν αποκλείει την επέκταση και στη χρήση σκληρών τοξικών ουσιών. Σ Λ
3. Το στερητικό σύνδρομο προτρέπει τον χρήστη στην παύση των ναρκωτικών. Σ Λ
4. Οι ωφέλειες από τα ναρκωτικά είναι μόνο οικονομικές και αφορούν τους εμπόρους του λευκού θανάτου και μόνον αυτούς. Σ Λ
5. Η χρήση ναρκωτικών δεν επηρεάζει την υγεία των ναρκομανών. Σ Λ
6. Οι πιο φοβεροί κατηγοροί των ναρκωτικών είναι οι ίδιοι οι χρήστες. Σ Λ
7. Η ευτυχία δεν πουλιέται. Όσοι λένε ότι μπορούν να την προσφέρουν δεν πρέπει να γίνονται πιστευτοί. Σ Λ
8. Η Εκκλησία προτείνει στους νέους να καλλιεργούν σχέσεις αγάπης και αμοιβαίας εμπιστοσύνη αντί της μοναξιάς που μπορεί να οδηγήσει στα ναρκωτικά. Σ Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

Η καθημερινή ζωή περιέχει νόημα και αληθινή χαρά, όταν υπάρχουν αυθεντικές σχέσεις αγάπης ανάμεσα στους ανθρώπους. Αυτή η πραγματικότητα κατευθύνει προς:

- α. την αναζήτηση «τεχνητών παραδείσων» με τη βοήθεια των παραισθησιογόνων.

β. μια ζωή που δεν έχει ανάγκη από «τεχνητούς παραδείσους».

γ. μια μοναχική ζωή, απομακρυσμένη από τον κίνδυνο των ναρκωτικών.

.....
.....
.....

B. Χαρακτηρίστε την παρακάτω πρόταση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος). Αιτιολογήστε την επιλογή σας.

1. Η αληθινή ευτυχία την οποία αναζητεί ο άνθρωπος δεν είναι εμπορεύσιμο αντικείμενο. Σ Λ
2. Ο χαμένος παράδεισος βρίσκεται κρυμμένος μέσα μας και μέσα στους ανθρώπους που βρίσκονται γύρο μας. Σ Λ

.....
.....
.....

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Σε ανύποπτο χρόνο μπορεί να μάθει κάποιος τον πόνο που κατακλύζει την ψυχή εκείνων, των οποίων αγαπημένα τους πρόσωπα έτυχε να πέσουν θύματα των ναρκωτικών. Μέσα σε μια έκθεσή του ένας μικρός μαθητής από τη Νότια Ιταλία γράφει:

«Θέμα: 'Αφηγήσου ένα θαύμα του Χριστού'.

Ο Χριστός έκανε πολλά θαύματα, τον τυφλωμένο, το λεπρό, τον παράλυτο, τη φρεναρισμένη καταιγίδα, το περπάτημα στα νερά, κλπ. Αλλά ένα θαύμα δεν το έκανε, δεν έσωσε τον αδελφό μου από τα ναρκωτικά.

Αλλά σας παρακαλώ, μη διαβάσετε αυτή την έκθεση στην τάξη»

(Επιμέλεια: Μαρτσέλο Ντ' Όρτα, *Ο Θεός μας έπλασε τζάμπα*, εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1993).

- Ποιες αλήθειες θα μπορούσαν να αναδυθούν μέσα από την παραπάνω σύντομη αλλά γεμάτη παράπονο ιστορία;

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να δοθεί το άρθρο του Μητροπ. Ναυπάκτου & Αγ. Βλασίου κ. Ιεροθέου, “Η θεολογία της εξάρτησης και η θεραπεία των εξαρτημένων, (κεντρικά σημεία)”, εφ. *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 1-16.12.1995 για μελέτη και εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικών με τη φύση των ναρκωτικών και τις επιδράσεις τους στο αυτεξούσιο του ανθρώπου.
2. Να γίνει έρευνα - έκθεση από ομάδες μαθητών όπου θα αναζητούνται οι λόγοι που ωθούν τους νέους στη χρήση τοξικών ουσιών. Για την πληρότητα μιας τέτοιας έρευνας - έκθεσης καλό είναι να ακολουθήσουν και προτάσεις από τους μαθητές, σχετικές με όσα θα πρέπει να ξέρει και να προσέχει κάποιος, ώστε να μη πέσει στα δίκτυα της εξάρτησης από τις ποικίλες τοξικές ουσίες.